

Η βιοπάλη

- Το αγωνιστικό πνεύμα του ανθρώπου

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- ❖ Να αντιληφθούν οι μαθητές με ποιους τρόπους το λογοτεχνικό κείμενο ασχολείται με παραδείγματα ανθρώπων που αντιμετώπισαν προβλήματα ή συνάντησαν δυσκολίες στη ζωή τους.
- ❖ Να καλλιεργηθεί η κατανόηση και ο σεβασμός προς τον αδύναμο συνάνθρωπό μας και τον άνθρωπο που αγωνίζεται να επιβιώσει και να βελτιώσει τη ζωή του.
- ❖ Να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές απέναντι στα προβλήματα και στις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζει ο συνάνθρωπός τους.
- ❖ Να αναπτύξουν αισθήματα αγωνιστικότητας και διάθεση διεκδίκησης των ατομικών δικαιωμάτων αλλά και αισιόδοξη στάση απέναντι στα προβλήματα που πιθανόν θα ανακύψουν κατά τη διάρκεια της ζωής τους.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

A. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ο καθηγητής, εκτός από την ανάγνωση και μελέτη μεμονωμένων κειμένων της θεματικής ενότητας, μπορεί να προχωρήσει και σε εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας των κειμένων. Για παράδειγμα, η εξέταση των ποιημάτων του Ν. Βρεττάκου και του Τ. Άγρα αλλά και του διηγήματος του Ά. Τσέχωφ μπορεί να υποστηριχτεί με την προβολή ταινίας με θέμα προερχόμενο από τα διηγήματα του Ντίκενς (πχ. «Τα δύσκολα χρόνια»). Ή, ακόμη, το πεζό της Μαρίας Πυλιώτου μπορεί να συνδυαστεί με την πρόσκληση ενός ατόμου με κινητικές δυσκολίες, που θα μιλήσει στους μαθητές για τις δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζει.

B. ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Όπως συμβαίνει και με τα παράλληλα κείμενα άλλων θεματικών ενότητων, τα παράλληλα κείμενα που προτείνονται εδώ στοχεύουν να φωτίσουν από παρόμοια ή διαφορετική σκοπιά σκηνές, περιστατικά και χαρακτήρες που περιγράφονται στα ανθολογημένα κείμενα· μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν από τον καθηγητή για να επισημάνουν οι μαθητές τις ομοιότητες και τις αναλογίες με το ανθολογημένο κείμενο ή τις διαφορές. Έτσι, για παράδειγμα, τα παιδιά-βιοπαλαιστές που περιγράφονται στα ποιήματα του Τ. Άγρα και του Ν. Βρεττάκου αξίζει να συγκριθούν με την εμβληματική μορφή του κοριτσιού που πουλάει σπίρτα στο παραμύθι του Χ. Κρ. Άντερσεν.

Γ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ

Με την ολοκλήρωση της ενότητας ή και ενδιάμεσως ο διδάσκων μπορεί να αναθέσει στους μαθητές ατομικές ή ομαδικές εργασίες που είναι δυνατόν να αφορούν τη διερεύνηση των μέτρων που έχουν λάβει οι αρχές για τη διευκόλυνση της μετακίνησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην περιοχή τους (προσπελασιμότητα δρόμων, δυνατότητα πρόσβασης σε πολιτιστικούς χώρους, σε αθλητικές εγκαταστάσεις κ.λπ.). Χρήσιμο θα ήταν να συγκεντρωθούν τα πορίσματα της έρευνας και να συνταχτεί σειρά αιτημάτων που θα υποβληθούν στην αρμόδια δημοτική αρχή. Παράλληλα, μπορεί να οργανωθεί, όπου είναι εφικτό, επίσκεψη των μαθητών σε σχολεία για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Λαϊκό παραμύθι

Ο φτωχός και τα γρόσια

Πηγή

Ελληνικά παραμύθια, εκλογή Γ.Α. Μέγας, εικόνες Ράλλη Κοψίδη, σειρά δευτέρα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1994⁸, σ. 180-181.

Στόχοι

- ❖ Να προβληματιστούν οι μαθητές για τη σχέση του πλούτου και της φτώχειας με την ευτυχία.
- ❖ Να κατανοήσουν με ποια μέσα η λαϊκή σοφία προσπάθησε να συμβιβαστεί με τη βιοπάλη και να αντιμετωπίσει με αισιοδοξία τις οικονομικές δυσκολίες και τις στερήσεις.
- ❖ Να απολαύσουν ένα ανάλαφρο και ευρηματικό λαϊκό παραμύθι.

Θεματικά κέντρα

- ❖ Πλούτος και ευτυχία: τα χρήματα φέρνουν ευτυχία;
- ❖ Λαϊκά παραμύθια: πλούσιοι και φτωχοί.
- ❖ Λαϊκά παραμύθια: παραλλαγές και γλωσσικές διαφοροποιήσεις.

Ενδεικτική ερμηνευτική προσέγγιση

Όπως σημειώνεται και στο εισαγωγικό σημείωμα στο Βιβλίο του μαθητή, το παραμύθι προέρχεται από τη Νάξο και πρωτοδημοσιεύτηκε στο ναξιώτικο ιδίωμα στον τόμο *Νεοελληνικά ανέλεκτα του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσού*, τόμ. 2 (1874), σ. 13-15. Ο Γ. Μέγας στην έκδοσή του το απλοποίησε γλωσσικά. Παρατίθεται εδώ η πρώτη παράγραφος από την πρώτη του δημοσίευση στο ναξιώτικο ιδίωμα: «Ήταν ένα φτωχός με πολλά παιδιά κι ηδουλεύαν όλοι με τη γυναίκα ντου όλη μέρα. Πάσα βράδυ που 'τανε κουρασμένοι ήθελα να φάνε το ψωμάκι τωνε ήσυχα κι ανεπαμένα, απέκειο να πιάσ' ο πατέρας να παίζει το λυράκι του, να χορεύουνε τα παιδιά ντου και να περνούνε μια ζωή αγγελική».

Αυτό που κυριαρχεί στο παραμύθι είναι ο προβληματισμός σχετικά με την αποτελεσματικότητα του πλούτου στην κατάκτηση της ευτυχίας, προβληματισμός που συνοψίζεται και στη λαϊκή θυμοσοφία με τη φράση «τα χρήματα δε φέρνουν την ευτυχία». Για την παρουσία αυτού του μοτίβου στη νεοελληνική λαϊκή παράδοση είναι χρήσιμες οι παρατηρήσεις της Χρυσούλας Χατζητάκη-Καψωμένου (βλ. Βιβλιογραφία, σ. 128): «Ο θρίαμβος του φτωχού, του ταπεινού, του κατώτερου, και η δυνατότητα που του παρέχει το παραμύθι να δραπετεύσει (πάντοτε επάξια) από την υποδεέστερη θέση στην οποία βρίσκεται και να ανέλθει σε μια ανώτερη, απελευθέρωναν τους ακροατές, έστω και για λίγο, δηλαδή κατά τη διάρκεια του μαγικού χρόνου, από την κοινωνική πραγματικότητα που βίωναν, παρέχοντάς τους με τον τρόπο αυτό μια παραμυθία. Σε τελική, όμως, ανάλυση θα μπορούσαμε να πούμε ότι το παραμυθικό μήνυμα λειτουργούσε στις παλαιότερες κοινωνίες με διττό τρόπο: από τη μια ως πρόκληση στις κυρίαρχες κοινωνικές δομές και από την άλλη, και ταυτόχρονα, ως παραμυθία, εξαιτίας ακριβώς της κοινωνικής δομής. Με αυτό το διττό τρόπο μπορεί να εξηγηθεί η πανεύκολη (και, φυσικά, μη ρεαλιστική) κοινωνική

κινητικότητα των ηρώων προς τα επάνω: οι βασιλιάδες εύκολα παντρεύουν τα παιδιά τους με φτωχούς ή τους δίνουν το μισό τους βασίλειο, οι βασιλοπούλες και τα βασιλόπουλα αμέσως ερωτεύονται και εξίσου γρήγορα παντρεύονται φτωχούς, παρόλο που η κοινωνία στα παραμύθια είναι ταξική· αλλά τα ταξικά όρια είναι τόσο ρευστά όσο και όλα τα άλλα στον κόσμο του παραμυθιού».

Παράλληλα κείμενα

1. Άγγελος Βλάχος, «Τα χρήματα», *Κοινωνικά μελέται και εικόνες*, Νεφέλη, Αθήνα 1996.
2. Δημήτριος Κόκκος, *Η λύρα του Γερονικόλα*, στο Θόδωρος Χατζηπανταζής (επιμ.), *Το κωμειδύλλιο*, τόμ. 2, Ερμής, Αθήνα 1981, σ. 196-243.

Συμπληρωματική εργασία

Μια ομάδα μαθητών να διαβάσει το κωμειδύλλιο του Δημητρίου Κόκκου *Η λύρα του Γερονικόλα* και να το παρουσιάσει στην τάξη.

Διαθεματική εργασία

Το παραμύθι, σύμφωνα με το διεθνή κατάλογο κατάταξης των παραμυθιών των Aarne-Thompson, κατατάσσεται στον τύπο AaTh 754. Αν υπάρχει η δυνατότητα, καλό θα ήταν να επισκεφτούν οι μαθητές το Κέντρο Έρευνας της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών (Αθήνα, Λεωφόρος Συγγρού 129) και να δουν τις διαφορετικές παραλλαγές του συγκεκριμένου παραμυθιού· ακόμα, να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην τάξη.

Βιβλιογραφία

Από το παραμύθι στα κόμικς: Παράδοση και νεοτερικότητα, εισαγωγή Μ.Γ. Μερακλής, επιμέλεια Αυδίκος Ευάγγελος, Οδυσσέας, Αθήνα 1996.

Βλ. την αναδημοσίευση του παραμυθιού με τον τίτλο «Ο φτωχός κι ο πλούσιος» στο *Το νεοελληνικό λαϊκό παραμύθι*, εισαγωγή και επιλογή κειμένων Χρυσούλα Χατζητάκη-Καψωμένου, φιλολογική έκδοση των κειμένων Γ.Μ. Παράσογλου, ό.π., σ. 475.

Το Δέντρο, τχ. 104 (Σεπτέμβριος-Νοέμβριος 1998, αφιέρωμα: «Ιστορίες για το χρήμα. Λογοτεχνικές εκδοχές για την οικονομία»).

Το νεοελληνικό λαϊκό παραμύθι, εισαγωγή και επιλογή κειμένων Χρυσούλα Χατζητάκη-Καψωμένου, φιλολογική έκδοση των κειμένων Γ.Μ. Παράσογλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης – Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη 2002.

Τέλλος Άγρας και Νικηφόρος Βρεττάκος

Το ξανθό παιδί – Το παιδί με τα σπίρτα

Πηγή

«Το ξανθό παιδί...»: *Η ελληνική ποίηση*, τόμ. 3, επιμέλεια Κώστας Στεργιόπουλος, Σοκόλης, Αθήνα 1990, σ. 363 (απόσπασμα: οι πέντε πρώτες στροφές).

«Το παιδί με τα σπίρτα»: Νικηφόρος Βρεττάκος, *Ποιήματα 1929-1970*, τόμ. 2, Διογένης, Αθήνα 1972, σ. 71.

Στόχοι

- ❖ Να καταδειχτεί το ασυμβίβαστο της βιοπάλης και της τρυφερής παιδικής ηλικίας.
- ❖ Να επισημανθούν οι ποικίλοι παράγοντες (κοινωνικές συνθήκες, αναπάντεχα γεγονότα) που επηρεάζουν αρνητικά τη ζωή και τις συνήθειες των παιδιών.
- ❖ Να εξεταστεί συγκριτικά ένα ποίημα παραδοσιακής μορφής και ένα νεωτερικής, που έχουν κοινό θέμα.

Θεματικά κέντρα

- ❖ Η στάση των σύγχρονων κοινωνιών στο ζήτημα της παιδικής εργασίας και εκμετάλλευσης.
- ❖ Η θέση των εργαζόμενων παιδιών στις σημερινές κοινωνίες.

Ενδεικτική ερμηνευτική προσέγγιση

Κείμενα διαφορετικών εποχών τα δύο ποιήματα (το πρώτο περιγράφει μια σκηνή από τα χρόνια του μεσοπολέμου, το δεύτερο από τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες) στοχεύουν να αναδείξουν το ίδιο πρόβλημα: τη βιοπάλη των ανήλικων παιδιών. Το πρόβλημα έχει διαχρονική παρουσία στην κοινωνία, αφού οι λόγοι δημιουργίας του (ορφάνια, πόλεμοι, φτώχεια, εγκατάλειψη, εκμετάλλευση) δεν έχουν εκλείψει ακόμη. Σήμερα, μάλιστα, το πρόβλημα έχει λάβει πρωτόγνωρες διαστάσεις (στυγνή εκμετάλλευση των παιδιών του τρίτου κόσμου, των οικονομικών μεταναστών από ασιατικές χώρες ή των ορφανών από τους τελευταίους πολέμους).

Πέρα από την κοινωνική διάσταση του ζητήματος αξίζει να προσεχτεί ότι τόσο ο Τ. Άγρας όσο κυρίως ο Ν. Βρεττάκος επιχειρούν να αναγάγουν τους δύο μικρούς βιοπαλαιστές σε αγωνιστικά σύμβολα και παραδείγματα προς μίμηση.

Κατά τη συγκριτική εξέταση των ποιημάτων καλό είναι να σχολιαστεί η διαφορά στη μορφή (το πρώτο έχει ομοιοκαταληξία και μέτρο, από το δεύτερο απουσιάζουν τα στοιχεία αυτά της παράδοσης και ο τόνος είναι πεζολογικός) αλλά και η διαφορετική οπτική του θέματος: ο Τ. Άγρας εστιάζει στην ιδανική έκφραση της παιδικής αθωότητας και ομορφιάς, ενώ ο Ν. Βρεττάκος στην κοινωνική και ταξική διάσταση της παιδικής εργασίας.

Συμπληρωματικές εργασίες

Οι μαθητές να αναφερθούν γραπτά ή προφορικά σε παραδείγματα εργαζόμενων παιδιών από το στενό ή το ευρύτερο περιβάλλον τους ή και μικρών ηρώων από βιβλία που έχουν διαβάσει. Να δείξουν το αγωνιστικό πνεύμα των παιδιών αυτών και να εκφράσουν τις απόψεις τους για το θέμα της παιδικής εργασίας.

Παράλληλο κείμενο

Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, *Το κοριτσάκι με τα σπύρτα*, μτφρ. Μ. Νίλσεν, Καστανιώτης, Αθήνα 1996.

Διαθεματικές εργασίες

1. Να δουν σε βίντεο και να σχολιάσουν την ταινία του Τσάρλι Τσάπλιν *Το χαμίνι* και την ταινία του Αντρέι Ταρκόφσκι *Τα παιδικά χρόνια του Ιβάν*.
2. Να βρουν οι μαθητές σε λευκώματα πίνακες Ελλήνων ή ξένων ζωγράφων, που να απεικονίζουν εργαζόμενα παιδιά. Να συγκεντρώσουν το εικαστικό υλικό τους και να δημιουργήσουν μια μικρή έκθεση στην τάξη τους.

Βιβλιογραφία

Ρηγίνος Μιχάλης, *Μορφές παιδικής εργασίας στη βιομηχανία – βιοτεχνία 1870-1940*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Αθήνα 1995.

Άντον Τσέχωφ

Ο Βάνκας

Πηγή

Άντον Τσέχωφ, *Διηγήματα*, μτφρ. Κυριάκος Σιμόπουλος, Θεμέλιο, Αθήνα 1983, σ. 138-142.

Στόχοι

- ❖ Να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές στα προβλήματα των συνανθρώπων τους, ιδίως των μικρών βιοπαλαιστών.
- ❖ Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους η λογοτεχνική γλώσσα αποκαλύπτει τις διαθέσεις, τις αγωνίες και τις επιθυμίες των ανθρώπων.

Θεματικά κέντρα

- ❖ Η παιδική βιοπάλη. Ορφάνια, φτώχεια, εργασία.
- ❖ Η ανάγκη του παιδιού για αγάπη και φροντίδα.
- ❖ Σκληροί εργοδότες, αθώοι βιοπαλαιστές.

Ενδεικτική ερμηνευτική προσέγγιση

Στο επίπεδο του περιεχομένου η προσέγγιση του διηγήματος είναι καλό να εστιάσει σε θέματα που αφορούν την παιδική βιοπάλη, όταν αυτή συνδέεται με ορφάνια και φτώχεια. Ο Βάνκας είναι ένα αδικημένο παιδί της ζωής, εφόσον είναι ορφανό από γονείς· ωστόσο,

η τρυφερή παρουσία του παππού του και η φροντίδα που του δείχνουν τα αφεντικά του σπιτιού τού προσφέρουν χαρά και ασφάλεια. Τα πράγματα χειροτερεύουν δραματικά όταν πηγαίνει στη Μόσχα να δουλέψει σαν μαθητευόμενος τσαγκάρης και γνωρίζει εκεί τη σκληρότητα των ανθρώπων. Οι μαθητές μπορούν να σχολιάσουν το ζήτημα της παιδικής εργασίας, να αναφερθούν σε σημερινούς ανήλικους βιοπαλαιστές που βρίσκονται στα φανάρια των δρόμων, σε αγορές και σε οικοδομές, και να προβληματιστούν πάνω στο δικαίωμα του παιδιού να μεγαλώνει με ασφάλεια και προστασία. Στο πλαίσιο του περιεχομένου, τέλος, μπορούν να συζητηθούν οι πληροφορίες για τη ζωή στη Μόσχα και τις συνήθειες των ανθρώπων, οι οποίες ενσωματώνονται στην ιστορία του Βάνκα.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα για τη μορφή του διηγήματος, στο οποίο αξίζει να επικεντρωθεί η προσέγγιση, είναι ο τρόπος έκθεσης της ιστορίας. Το εύρημα του συγγραφέα έγκειται στο ότι ο αναγνώστης μαθαίνει για τη ζωή του Βάνκα με αφορμή το γράμμα που στέλνει στον παππού του, όπου κάνει λόγο για το παρόν και το παρελθόν. Η αφήγηση, με τον τρόπο αυτό, κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα: στο *τώρα*, που είναι η ζωή στη Μόσχα και περιγράφεται στο γράμμα, και στο *τότε*, που αναφέρεται στη ζωή στο χωριό και περιγράφεται με τη μορφή της αναπόλησης. Αυτή η αναπόληση, αν και ανατρέχει στο παρελθόν, γίνεται κάποτε σε παροντικό χρόνο («αυτή τη στιγμή, χωρίς άλλο, ο παππούς θα στέκεται μπροστά στην αυλόπορτα... και τον έτριψαν με χιόνι για τις γιορτές»), δίνοντας θεατρική ζωντάνια στην αφήγηση και προκαλώντας την άμεση συμμετοχή του αναγνώστη.

Αξίζει επίσης να διερευνηθεί με κατάλληλες ερωτήσεις η ανταπόκριση των μαθητών στο απρόβλεπτο και συγκινητικό τέλος, όταν γίνεται φανερό πως το γράμμα δε θα φτάσει στον προορισμό του. Το γεγονός της ακύρωσης της προσπάθειας για επικοινωνία και της ματαίωσης της επιθυμίας του Βάνκα δημιουργεί το αίσθημα μιας τρυφερής θλίψης και συμβάλλει στη συναισθηματική καλλιέργεια των μαθητών.

Συμπληρωματικές ερωτήσεις

1. Βρείτε στο κείμενο τα περιστατικά που δείχνουν τη σκληρότητα των ενήλικων απέναντι στο παιδί-ήρωα, και σχολιάστε τες.
2. Εντοπίστε και καταγράψτε τις τρυφερές προσφωνήσεις του εγγονού προς τον παππού του.

Παράλληλα κείμενα

Για ανήλικους βιοπαλαιστές:

1. Σπύρος Τσίρος, *Γλάροι στη στεριά*, Κέδρος, Αθήνα 1980.
2. Νίτσα Τζώρτζογλου, *Τα σωφεράκια*, Πατάκης, Αθήνα 1998.
3. Έκτορας Μαλό, *Χωρίς οικογένεια*, μτφρ. Ζωρζ Σαρή, Πατάκης, Αθήνα 2003¹⁶.

Βιβλιογραφία

Αγάθωνος Ε., Τσαγκάρη Μ., *Εγχειρίδιο για τα δικαιώματα του παιδιού*, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Αθήνα 1999.

Χρήσιμο υλικό για το έργο του Ά. Τσέχωφ, με αφορμή το διήγημα «Το έργο τέχνης», που ανθολογείται στο σχολικό εγχειρίδιο *Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία. Ανθολόγιο μεταφράσεων*, Β' Ενιαίου Λυκείου (επιλογής), συγκεντρώνει ο Βασίλης Βασιλειάδης

στον ειδικό ηλεκτρονικό φάκελο του Ηλεκτρονικού Κόμβου του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (<http://www.komvos.edu.gr/diaglossiki/pezography/Tsexof/Tsexof.htm>), όπου επίσης μπορεί να βρει κανείς μια επιλογή από ιστοσελίδες στο διαδίκτυο, που αναφέρονται στη ζωή και το έργο του Ρώσου συγγραφέα (<http://www.komvos.edu.gr/diaglossiki/sites/sites.htm>).

Για τη ζωή και το έργο του Α. Τσέχωφ βλ. τα αφιερώματα των περιοδικών *Νέα Εστία*, τόμ. 67, τχ. 785 (15.3.1960) και *Διαβάζω*, τχ.169 (3.6.1987).

Μαρία Πυλιώτου

Λεώνη

Πηγή

Μαρία Πυλιώτου, *Λεώνη*, Πατάκης, Αθήνα 1998, σ. 109-113.

Στόχοι

- ❖ Να καλλιεργήσουν οι μαθητές διάθεση αισιόδοξης αντιμετώπισης των ποικίλων προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν στη διάρκεια της ζωής.
- ❖ Να ευαισθητοποιηθούν στα προβλήματα, στον πόνο και στην οδύνη των άλλων ανθρώπων.

Θεματικά κέντρα

- ❖ Άτομα με ειδικές ανάγκες και εργασιακά δικαιώματα.
- ❖ Άτομα με ειδικές ανάγκες και τεχνολογική εξέλιξη· δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία για τη διευκόλυνση της ζωής τους.

Ενδεικτική ερμηνευτική προσέγγιση

Το κείμενο της Μ. Πυλιώτου απευθύνεται σε νεαρές ηλικίες και έχει σαφή διδακτικό στόχο: να εξάρει μέσα από το παράδειγμα της ηρωίδας του το αγωνιστικό πνεύμα που διακρίνει άτομα με κινητικές δυσκολίες (και γενικότερα άτομα με ειδικές ανάγκες), και να τονώσει ενδεχομένως το ηθικό εκείνων που βρίσκονται σε ανάλογη κατάσταση. Γι' αυτό και το απόσπασμα που παρατίθεται στο Βιβλίο του μαθητή εστιάζει σε μια φωτεινή και αισιόδοξη πτυχή της περιπέτειας της Λεώνης. Δύο χρόνια μετά την εμφάνιση της αναπηρίας της έχει καταφέρει να βρει βιοποριστική διέξοδο, αναλαμβάνοντας εργασία στο σπίτι (διακοσμώντας πιάτα), ενώ προγραμματίζει να επεκτείνει τις δραστηριότητές της, εκμεταλλευόμενη τις διευκολύνσεις που της παρέχει η τεχνολογική εξέλιξη και κυρίως οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το διαδίκτυο. Την παρακολουθούμε, μάλιστα, την ημέρα που αποφασίζει μόνη της να εμφανιστεί στο πάρτι το οποίο οργανώνουν οι φίλοι της, απόφαση με ιδιαίτερη σημασία, γιατί δηλώνει ότι έχει αποδεχτεί τον εαυτό της και έχει νικήσει τα συμπλέγματά της. Είναι προφανές, βέβαια, ότι η πραγματικότητα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι πολύ πιο δύσκολη, η αισιόδοξη ωστόσο οπτική του κειμένου είναι κάτι που είναι χρήσιμο στα νέα παιδιά, στα οποία και απευθύνεται.

Αξίζει να τονιστούν, επίσης, ως προτερήματα του κειμένου η φυσικότητα των διαλόγων, η απλή, καθημερινή γλώσσα, ο ευαίσθητος αφηγηματικός χειρισμός ενός «δύσκολου» θέματος και η παντελής απουσία μελοδραματισμού.

Παράλληλο κείμενο

Μαρούλα Κλιάφα, *Ο δρόμος για τον παράδεισο είναι μακρύς*, Κέδρος, Αθήνα 2003.

Διαθεματικές εργασίες

1. Να οργανωθεί επίσκεψη των μαθητών στο Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος» (Αγία Παρασκευή Αττικής, τηλ. 210-6503000), με σκοπό να ενημερωθούν για το Σύστημα Πληροφόρησης και Εκπαίδευσης για Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (<http://www.iit.demokritos.gr/frames/amea%20tools.html>).
2. Να επισκεφτούν οι μαθητές το Γραφείο Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες του Δήμου Αθηναίων (Σοφοκλέους 70 και Πειραιώς, τηλ. 210-5242733) ή τα αντίστοιχα γραφεία του δήμου της περιοχής τους και να ενημερωθούν για τις αρμοδιότητες και τις δραστηριότητές τους.

Βιβλιογραφία

Sandres Pete, *Τι πρέπει να γνωρίζετε*, τόμ. 5: Άτομα με ειδικές ανάγκες, μτφρ. Δημήτριος Πρόγκας, Ούβας, Αθήνα 1998.

Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, *Πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον δημόσιο χώρο*. Οδηγός, Αθήνα 2001.

